

International
**SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL**

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:39
sssjournal.com

pp.3813-3823
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 20/05/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 28/07/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 28.07.2019

YATIRIM TEŞVİKLERİNİN DENETİMİ

INSPECTION OF INVESTMENT INCENTIVES

SMMM, Candan DEMİR

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Entitüsü, Muhasebe Finans Yönetimi Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1634>

Reference : Demir, C. (2019). "Yatırım Teşviklerinin Denetimi", International Social Sciences Studies Journal, 5(39): 3813-3823.

ÖZ

Teşvik, teşvik sistemleri ve bu sistemler çerçevesinde geliştirilen teşvik politikaları, ülke genelinde çalışmaların yapılmasını destekleyici yönde sunulmaktadır. Bu sayede istihdam artırılmakta, cari açık azaltılmakta, bölgeler arası kalkınma farkı azaltılmaktadır. İfade edilen unsurlara çok sayıda etkenler dâhil edilebilmektedir. Bu etkenlerin genel özellikleri, ülkelerin gelişmesine katkı sunacak çalışma bütünlükleridir. Ülkelerin gelişmesi ise özellikle de bölgelerde etkin çalışmaların yapılması desteklediğinden, daha etkin sonuçların alınmasına yardımcı olacak süreçleri içermelidir. Ülkelerin genel olarak çalışma profilleri de bu yönde gelişme göstermektedir. Örnek üzerinden ifade edildiğinde, gelişmiş ülkelerde hizmetler sektörüne yönelik yatırımların fazlaca olması, Türkiye’de genel olarak teşviklerin hizmetler sektörü üzerinde konumlanmasına ortam hazırlamaktadır. Bu eğilim, belirli bir süre devamlılık göstermiş ve firmaların teşvik sistemlerini bu yönde oluşturmaları gerekliliği belirtilmiştir. Buna göre çalışma süreçlerinde temel eğilimler, ülkelerin söz konusu pozisyonlarına bağlı çalışma özelliklerini içermelidir. Geliştirici odaklı çalışmaların yapılması ise önem arz etmektedir. Çalışma çerçevesinde, teşviklerin genel kapsamda incelenmesi ve yatırım teşviklerinin değerlendirilmesi sağlanmıştır. Yatırım teşviklerinin sektörel bazda incelenmesi yapılarak bölgelere faaliyetleri takip edilmiştir. Bu yönde Türkiye genelinde özellikle de gelişmekte olan ya da az gelişmiş bölgelerde teşviklerin olması gerekirken, gelişmiş bölgelerde daha çok teşviklerin uygulandığı görülmüştür. Oysa teşviklerin genel kapsamı özellikle de gelişmişliği az olan bölge odaklı olmalıdır. Bu durumdan yola çıkılarak araştırma çerçevesinde, yatırım teşviklerinde denetleme politikalarının özellikleri incelenmiş ve yerinde yönetim uygulamaları ile bağımsız kuruluşlarca oluşturulan yönetim sistemlerince denetlemenin önemi ifade edilmiştir. Denetlemede bağımsız kuruluşlarca denetlemenin yasal kapsamda da özelliklerinin belirtilmesi, çalışma eğilimlerinde bu durumun takibinin yapılarak etkileşimli bir denetimin uygulaması önemlidir. Diğer yandan bu denetleme çalışmaları, devletin doğrudan nakit akım sağladığı teşviklerde daha önemlidir. Bu nedenle dolandırıcılık gibi unsurlardan uzak kalma ve yatırım güvenini oluşturma çalışmaları açısından bağımsız denetçilerin yeri önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Yatırım, Teşvik Sistemi, Teşvik Politikaları, Denetim

ABSTRACT

Incentive, incentive systems and incentive policies developed within the framework of these systems are presented in a supportive way to conduct studies throughout the country. In this way, employment is increased, the current deficit is reduced and the regional development gap is reduced. Numerous factors can be included in the expressed elements. The general characteristics of these factors are the working integrity that will contribute to the development of the countries. The development of countries, especially in regions, should include effective processes, and should include processes that will help to achieve more effective results. The working profiles of countries in general also develop in this direction. Example, when expressed, be in excess of investments for the services sector in developed countries, services are generally encouraged in Turkey is preparing to be positioned on the environment sector. This trend has shown continuity for a certain period of time and it is stated that firms should create incentive systems in this direction. Accordingly, the main trends in the work processes should include the characteristics of work that depend on the positions of the countries. Developer-focused studies are important. Within the framework of the study, it was ensured that the incentives were examined in general and investment incentives were evaluated. Investment incentives were examined on a sectoral basis and the activities of the regions were followed. This aspect, in Turkey especially when they should be encouraged in the developing or less developed regions have been shown to promote the implementation of more advanced areas. However, the general scope of the incentives should be particularly focused on the region with little development. From this point of view, the characteristics of auditing policies in investment incentives are examined and importance of auditing by on-site management practices and management systems created by independent organizations is stated. In auditing, it is important to specify the

characteristics of auditing by independent organizations in the legal scope, and to follow this situation in working trends and to implement an interactive audit. On the other hand, these supervisory works are more important in the incentives that the state provides direct cash flow. For this reason, the position of independent auditors is important in terms of avoiding such elements as fraud and creating investment trust.

KeyWords: Investment, Incentive System, Incentive Policies, Audit

1. GİRİŞ

Teşvikler, hem ulusal düzeyde hem de bölgesel ekonomik kalkınmayı sağlama temelinde, önemli politika araçları arasında değerlendirilebilmektedir. Bu durumun en önemli etkisi, sektörlerin belirli bölgelere yönlendirilmesini sağlama ve yatırımların da aynı şekilde yapılmasını sağlaması açısından gereklilik arz etmektedir. Bölgesel temelde, gelişmişliğe yönelik farklılıkları azaltmanın sağlanmasında bu durum, hemen hemen yerleşim yerinin iyi bir çerçevede olmasını sağlama açısından önemlidir. Diğer yandan teşviklerin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler bağlamında, ekonomik araçlara yönelik olarak en sık kullanılan yapılardan birisi olma niteliğini yansıtmaktadır. Ayrıca ekonomik vasıtalarda önemli bir fonksiyon olarak değerlendirme kazanma açısından, önemli bir kapsamı çerçevelemektedir. Bu çerçevede denetimlerin sağlanması ve teşviklerin bu doğrultuda gelişme kazanması, etkin bir pozisyon açısından önem taşımaktadır. Denetimlerin yapılması önemli bir gereklilik iken teşviklerin denetimlerinin yapılması ve kontrollerin de yine aynı doğrultuda sağlanması, zorlu bir süreç etkisi oluşturmaktadır. Bu nedenle hem sağlıklı hem de güncel bilgilerin elde edilebilmesi açısından gerekli istatistiksel verilerin oluşturulabilmesi önem taşımaktadır (Tatar Candan ve Yurdadoğ, 2017).

Yatırım teşviklerinde artışların sağlanması ile beraber yatırım hacimlerinde etkin bir işleyiş yapısına ulaşma durumu ve istihdam yapısı sürecinde sürekliliklerin kazanılması hedefi, şirketlerin de devamlılık kazanımlarında önemli bir rol oynamaktadır. Bu durumdan kaynaklı olarak şirketlerin, teşvikler ile beraber yatırım analizlerini gerçekleştirmeleri ve sorunları belirleyerek çözümleyici etmenlere yönelim göstermeleri önemlidir. Yatırımların gerçekleştirilmesi sürecinde analizlerin sonuçlarında var olan yapı ile uyumlulukların söz konusu olması, gerekli denetimlerin etkin bir düzeyde yapıldıklarının önemli bir ölçütü konumundadır (Yayar ve Demir, 2012).

Şirketlerin denetimleri gerçekleştirmeleri sırasında, etkin bir işleyiş yapısının şekillenme göstermesi, proje faaliyetlerine yönelik alanlarda denetimlerin geliştirilmesini, yerindelik ve uygunluk denetim süreçlerine bağlı olarak etkinlik kazanabilmektedir. Bu durumun yerine getirilmesi ise, yatırım teşviklerine yönelik denetimlerin gerekliliklerini zorunlu bir sürece sürüklemektedir. Yenilikçi sistem anlayışı içerisinde faaliyet tasarımlarında oluşumların kazanılması ve aynı zamanda bu durumun etkin bir çerçeveye ulaştırılması, denetimlerin sağlanması ile önemli bir ölçüye bağlı olarak şekillenme kazanabilmektedir. Yatırımlardan en üst düzeyde yararın sağlanabilmesi, ifade edilen bağlamda önemlidir. Aynı zamanda denetimlerin yapılması, yerindelik denetim anlayışları ile herhangi bir dolandırıcılık etkisinin oluşmamasında etkin stratejiler arasındadır. Bu durum sonucunda zararın meydana gelme durumlarını önleme ve şirketlerin de devamlılıklarını sağlayabilmesi, yatırımlardan yararlanmaları en iyi şekilde göstermede önem taşımaktadır (Kahraman, 2011; Receptoğlu ve Değer, 2016).

Denetimler bağlamında bu durum, şirketler açısından önemli bir kavram olan yatırım teşviklerinde uygulanmayı gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda araştırma çerçevesinde denetimlere yönelik işlevselliklerin ifade edilmesinin sağlanması ile yerindelik denetim anlayışlarda önemin irdelenmesi ve bağımsız denetimlerin gelişme kazanması durumunun açıklanması gerçekleştirilecektir. Araştırmada en önemli katkılar arasında, şirketlerin devamlılık kazanımlarında sürdürülebilir bir yapının desteklenmesinin sağlanması ve yatırımlardan en verimli sonuçların alınması belirtilebilmektedir. Bu çerçevede araştırmada, yatırım teşviklerinin denetimi irdelenecektir. Araştırmada, teşviklerde denetimin önemi üzerinde durulmaya çalışılacaktır

2. YATIRIM KAVRAMI

Yatırım kavramına yönelik olarak geliştirilen ifadeler, genel, makro ekonomi ve işletmeler temelinde farklı düzeyde anlamlar yansıtan bir özelliğe sahiptir. Genel bağlamda değerlendirilmesi sağlandığında yatırım kavramı, ekonomik verilerin kâr amaçlı bir iş kapsamında yönlendirilmesini sağlama niteliği halinde ifade edilebilmektedir. Bu durum örneklere bağlı değerlendirildiğinde, bir kişinin parasını bankaya yatırması veya hisse senedi alımları, tahvil ya da gayrimenkul satın alımlarını gerçekleştirme durumları gibi hususlar belirtilebilmektedir (Özdaş, 2009).

Geleneksel anlamda yatırım kavramı incelendiğinde ise, sonraki dönemlere yönelik elde edilebilecek kârların ve yaşamın güvence altında tutulması bağlamı fonların belirli alanlarda harcanması etkisidir. İnsanların genel olarak gelecek temeline yarar görmeleri veya gelir getirmede tahminlerde bulunma hususları, varlıkların bugünden sahiplenilmesinde, gelecek temelli yatırımları elde edebilme hususları önemli bir çerçeve taşımaktadır. Bu kapsamda bireylerin yatırımlarında en büyük kaynak, tasarruflara bağlı oluşturulan kaynaklar olmaktadır (Gedik, Akyüz ve Akyüz, 2005; Özdaş, 2009).

Ekonomi temelinde yatırım kavramı, milli servette oluşan net artış miktarı şeklinde ifade edilebilmektedir. Bu kapsamda bir yıllık süreç içerisinde, tüm malların tüketiminin sağlanmayan kısmı tasarruf veya yatırım olarak belirtilmektedir. Makro ekonomik düzeyde yatırımlarda, üretimler sonucunda malların yatırım malları olması hususu, tüm gider ve harcamaların da yatırımlar olarak değerlendirme kazanması söz konusudur (Aşıkoğlu, 1995; Özdaş, 2009).

İşletmelere yönelik yatırım kavramı incelendiğinde ise, işletmede uzun bir süreci kapsayan gelirleri oluşturma hususları, her türlü giderleri kapsamaktadır. Bu çerçevede teşebbüse bağlı faaliyetlerde nitelendirmeleri yapma hususları zorunluluk taşıyan bina, materyal, araç, arazi ve gereçleri kapsayan tedarik amaçlı yatırımlar olmaktadır. Nakdi değerlerin, sabit değerlere ulaşma pozisyonları kapsamı, yatırımların bir ölçüsü olma özelliklerini yansıtan süreçler olmaktadır (Özdaş, 2009; Gedik, Akyüz ve Akyüz, 2005).

3. TEŞVİK KAVRAMI

Teşviklerin ülkeler açısından önemli bir kavram olarak değerlendirilmesi, refah düzeyinin artırılmasını sağlama ve var olan kaynakların belirli stratejilere yönelik olarak etkin bir şekilde yönlendirilmesi olarak ifade edilebilmektedir. Stratejilerde verimli alanlara yönelimlerin sağlanması, politik yöntemlerin kullanılması ile etkin bir düzeye ulaşmasına yardımcı olma özelliklerini yansıtmaktadır (Yayar ve Demir, 2012).

Teşvik kavramı ekonomi literatürü kapsamında, belirli ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi ve sektörler temelinde gelişmelerin elde edilebilmesi açısından, ekonomik temelde çalışmaların daha hızlı ve etkin bir çerçevede gelişmesini sağlama çerçevesinde, kamu tarafından çeşitli vasıtalarla bağlı olarak sağlanan maddi ya/ya da gayri maddi destek, yardım ve özendirmeler şeklinde ifade edilebilmektedir (Çiloğlu, 1997). Başka bir tanımda ise teşvik, bir yatırıma bağlı maliyetin ya da potansiyel açıdan kârın etkilenmesi veya yatırıma yönelik risklerin değiştirilmesini sağlayarak büyüklüğünü, bölgesini ve sektörünü etkileme kapsamında, hazırlanması sağlanan hükümet önlemleri şeklinde belirtilmektedir (Çatal, 2010; Duran, 2003). Bu tanımlamalar değerlendirildiğinde teşvik, belirli ekonomik faaliyetlere yönelik incelemelerin etkin bir çerçevede yapılmasının sağlanması ve ekonominin hem daha fazla hem de daha hızlı bir şekilde yapılmasını gerçekleştirme sürecinde, kamuya yönelik olarak geliştirilmesi sağlanan desteklerin tamamını belirtmektedir (Serdengeçti, 2000).

Teşvik kavramlarından yola çıkılarak teşvik uygulamalarının değerlendirilmesi sağlandığında, kaynaklarda hem ülke hem de bölge açısından verimli ve faydalı bir süreç etkisini oluşturduğu belirtilebilmektedir. Bu durumun etkisi, gerileme durumu yaşamakta olan sektörler açısından önemli bir kavram olduğu gibi, ileri pozisyonlara yönelik unsurların da sağlanması sürecine etkileri, teknolojinin önemli bir unsur olduğu günümüzde hızlı bir ilerleme sağlama temelinde önem taşımaktadır. Sanayileşme stratejisinde temel bağlam, yatırım ve ihracata bağlı özendirmeleri sağlama olgusuna etki gösterdiğinden, belirli hedeflerin söz konusu olması halinde, etkin yapıların elde edilmesi işleyişi önemli bir çerçevedir. Teşvikler ile ekonomik bağlamda etkin niteliklerin elde edilmesi sürecinin oluşturulması önemli bir sistem yapısı olduğundan, çalışmalarda bu tür konulara eğilimlerin olması, belirli stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olma özelliklerini yansıtmaktadır. Hedeflerin belirlenmesi ve hedeflerde ne tür desteklerin sağlanacağı gibi faktörler, teşvik kavramı doğrultusunda belirtilen nitelikleri kapsar boyutta olması halinde önemli bir kazanım sağlayabilecektir (Yayar ve Demir, 2012; Gülmez ve Noyan Yalman, 2010).

4. TEŞVİK POLİTİKASI AMAÇLARI

Teşvik politikalarının geliştirilmesinde en temel hedef olarak ekonominin daha istikrarlı bir yapıya getirilmesini sağlama durumları belirtilebilmektedir. Böyle bir unsur, ekonominin canlanmasında hem iç hem de dış ekonomik ilişkilerde önemli bir kazanımın elde edilmesine etki göstermektedir. Bu durumu sağlama süreci ise, ihracat ve geliştirilen yatırımların bir sonucudur. Buna göre devletin gelişme kazanmasında önemli mali politikaları geliştirme kapsamlı yapının oluşturulması ve politikalarından da

teşvik politikalarının oluşturulması niteliği, yatırımlara desteklerin sağlanabilmesi temelli bir kazanıma ortam hazırlamaktadır (Yavuz, 2010).

Teşvik politikalarının genel amacının yatırımlara destek sağlama etkisi, özellikle de devletin ekonomik kapsamda rollerini tanımlamada önemlidir. Böyle bir durum, devlet faaliyetlerinde miktar temelinde artışları gösterme ve iktisadi hayatta doğrudan düzenlemeleri sağlama yapısına bağlı ölçümlere katkıları, yadsınamaz bir çerçevededir. Bu nedenle devletler, ekonomik hayatı düzenlemede, teşviklerden yararlanmaktadırlar. Teşviklerin genel amaçlarının bu doğrultuda şekillenmesi, yapılacak yatırımlarda, uygun teşvikleri sağlama temelli yapıları da yansıtmaları gerektirmektedir. Teşvik politikalarının oluşturulması, bu durumda önem taşımaktadır. Teşvik politikalarının oluşturulmasında hem sektörler hem de devlet temelinde önemli amaçları olmakla birlikte, asıl unsur ülke genelinde refahı artırmaktır. Refahın artırılmasında gerekli durumlarda, devlet desteğinin fazlasıyla verilmesi, ülkelerde etkin çalışmaların şekillenme gösterebilmesi açısından önem taşımaktadır. Yatırımların teşvikler ile sağlanmasında gerekli destekleri sunmanın yanı sıra, yapılacak teşviklerde denetlemelerin olması, etkin bir teşvik sistemini oluşturmada önemlidir. Buna göre teşvik politikalarının oluşturulmasının yatırım teşvikleri açısından önemli olması, teşvik politika sistemlerinde etkin politikaların geliştirilmesini gerekli kılmaktadır (Karluk, 1996; Yavuz, 2010).

4.1. Sanayileşmeye ve Ekonomik Kalkınmaya Etkisi

Sanayi alanlarına yönelik olarak teşviklerin yapılması, oluşturulan tesislerin korunması ve hem ulusal hem de uluslararası düzeyde bilinen bir formata dönüştürme etkisini şekillendirmesi, günümüzde küreselleşmenin hızlı bir şekilde artmasından kaynaklı olarak önem taşımaktadır. Destekleyici ve koruyucu işlevselliklere yönelik eğilimlerin sanayi kapsamında etkisini yansıtmaya, yatırım mallarına yönelik üretimlerin sanayi kollarında gelişmelerini sağlama, üretimde öncelikli esası oluşturma, geri kalmış bölgelerde hızlı gelişimleri sağlama etkisinde üretim önceliğini tanıma, kooperatif şirket gibi girişimcilerde çoğalmaları sağlama gibi etkiler, sanayileşmenin artırılmasına yönelik çalışmalardır. Bu duruma yönelik etmenler, sanayileşme olgusu içerisinde etkin yapıların oluşturulabilmesi açısından dikkate alınmasını gerektiren unsurlar olma özelliklerini yansıtmaktadır (Gülmez ve Noyan Yalman, 2010).

4.2. Ekonomik Temelde Rekabetin Uluslararası Düzeyde Sağlanması

Uluslararası temelde rekabet gücü zayıflamış olan ve dış ülkelerin yoğun rekabet yapılarından dolayı zor durumda kalmış olan veya kuruluşları henüz yeni olan kuruluşlara destekler fazlaca verilmektedir. Bu durum özellikle de gelişmekte olan ülkelerde gözlemlenen bir durumdur. Böyle bir çerçevede ülkelere daha fazla desteklerin verilmesi gerçekleştirilmekte ve üretimlerin devamlı bir hal alması sağlanarak istihdam yapılarını geliştirme hususları, önemli olmaktadır. Bu durumdan kaynaklı olarak sektörlerin değişen ve gelişen sektörlerle uyum sağlamaları da geliştirilmektedir (Aykın, 2006; Lelebici, 2002).

4.3. Bölgesel Kalkınmaya Etkisi

Bölgeler arasında gelişmişlik yapısını yansıtan en birincil unsurun refah seviyesi olması, teşvik politikalarının az gelişmişlik yapısında olan bölgelere uygulanması ve geliştirilmesi sonucunda, önemli bir profil kazandırmaktadır (Tatar Candan ve Yurdadoğ, 2017).

Yatırım teşviklerini, diğer teşvik yapılarından ayıran en önemli unsurlar arasında seçicilik yapısının bulunmasıdır. Seçicilik bu yönde yatırımın genel olarak sektörel yapısına, gerçekleştirilecek bölgeye ve endüstrisine dayalı olarak değişkenlik göstermektedir (Öğüt ve Barbaros, 2003).

Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması, doğru politikaların uygulanması ve teşviklerin yapılması ile sağlanmaktadır. Ulusal çerçevede ekonomik büyümeye yönelik yapının sağlanması etkinliği, ekonomik verimlilik ile beraber tartışma odağında olmuştur. Bölgesel ekonomik büyümeler ile beraber bölgesel dengesizliklerin ortadan kaldırılması eğilimli çalışmalar, bu çerçevede geliştirilen genel etmenler olarak işlevsellik kazanmaktadır (Recepoglu ve Değer, 2016; Sevinç, Emsen ve Bozkurt, 2016).

4.4. İstihdama Etkisi

Ülkeler, işletmelerin faaliyete geçmesi aracılığıyla düşük faizli kredi imkânlarının geliştirilmesini sağlamaktadır. İşletmeleri teşvik etme ve sektörlerin de bu yönde gelişmelerini sağlayarak yeni meslek kollarının oluşturulmasına yardımcı olma durumu, başarılı bir yapıyı sergileme potansiyeline ulaşma bağlamında önemli bir fonksiyondur (Tatar Candan ve Yurdadoğ, 2017; Duran, 1998).

5. TEŞVİK NEDENLERİ VE ÖZELLİKLERİ

Teşviklerin geliştirilmesine yönelik işleyiş yapısı, ekonomik temelde ele alındığında farklı etkilerin belirli sonuçları olarak kendisini göstermektedir. Buna göre ekonomik literatürde kamu fonlarına bağlı belirli sektör, bölge ya da firmalara yönelimler, haksız rekabet unsurlarını giderme ve piyasa ekonomisinde müdahale aracı olarak görme pozisyonuna bağlı işleyişler olmaktadır. Bu şekilde hem sosyal amaç özelliği hem de yaratılan dışsal faydaların bir değerlendirmesi çerçevesinde, sanayi devriminde günümüze değin uygulanan sistemler olarak ele alınmaktadır (Türkkan, 2001).

Ülkelerde genel kapsamda teşviklerin verilme amaçları ele alındığında ise, aşağıda maddeler halinde sıralanan etkenler, neden unsurları olarak belirtilebilmektedir (Yavan, 2011);

- Öncelikli sektör yapıları; Doğal faktör yapılarının etkisinde olan tarım gibi sektör yapıları, dalgalanmalarda dengelemeleri sağlama ve sanayi dalının korunmasını gerçekleştirme ya da gerilemesini engelleme amacıyla gelişme göstermektedir.
- Makro ekonomi yapıları; Ekonomik çeşitlilik yapısını sağlama ve sanayi politikalarında desteklemeleri sağlama durumları, büyümeyi sağlama amacıyla teşviklere yönelimleri gerçekleştirmektedir.
- İhracat etkisi; Dış piyasalara erişimin artırılması ve ihracat odaklı büyümeleri sağlama durumları gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.
- İstihdamı artırmak; Yatırımların emek yoğun endüstrilere çekilmesini sağlama hedefi ile beraber istihdamın artırılması hedeflenmektedir.
- Eğitim düzeyini artırmak; Beşeri sermaye yapılarında gelişme odaklarını sağlama çerçevesinde gençlerin, kadınların ve engelli insanların işsiz kalmaları önlenmek istenmektedir.
- Bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmek; Geri kalmış bölgelere özgü olan ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi ve spesifik bir yapıda olan firmaların gelişmesinin sağlanması hedeflenmektedir.
- Piyasa hatalarında düzeltmeleri sağlamak; Piyasa mekanizması kapsamında belirli mal ve hizmet üretimleri geliştirilmeye çalışılmaktadır.
- İnovasyon ve teknoloji yapılarını geliştirmek; Ar-Ge çalışmalarının desteklenerek geliştirilmesini sağlamanın yanı sıra, teknoloji transferlerini yapmak hedeflenmektedir.
- Çevreyi korumayı sağlamak; Çevreye duyarlı yapıda olan yeşil üretim tekniklerinde desteklemeleri sağlama, kirliliğin azaltılması kapsamlı üretilere odaklanma gibi unsurlar geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Teşviklerin geliştirilmesinde özellikle de devlet kapsamlı olan yatırım teşviklerinin ele alınması sağlandığında, temel özelliklere bağlı irdelemeler aşağıda maddeler halinde sıralandıkları üzeredir (Duran, 2003);

- Devletler tarafından teşviklerin firmalara sağlanması, hem özel hem de kamu teşebbüslerine dayalı olarak verilebilmektedir.
- Devlet bütçelerinde önemli bir maliyet girdisini oluşturan teşvik sistemleri, devletin gelirinde kayıplara neden olma ya da fon azalma etkilerine ortam hazırlarken, firmalar kapsamında bir yarar yapısı oluşturmaktadır.
- Teşvikler, belirlenmiş olan yatırım türlerini, bölgelerini, sektörlerini, büyüklüklerini ve zamanlamalarını etkileme amaçlarına yönelik şekilde gerçekleştirilmektedir.
- Teşviklerin verilmesi farklı niteliklerde gerçekleştirilebilmektedir. Buna göre dolaylı, dolaysız, açık, gizli, koşullu veya koşulsuz şekillerde verilebilmektedir.
- Teşviklerin verilmesi, aynı ve nakdi yardımların bir ölçüsü olmasının yanı sıra, uygulama kapsamlı olarak da geliştirilebilmektedir. Buna göre idari tedbir yapılarını sağlama, kolaylıkları geliştirme, destekleme ve özendirme şeklinde de oluşturulabilmektedir.
- Teşvikler genel olarak hibe olarak verilmesinin yanı sıra, finansman kolaylıklarını gerçekleştirme gibi durumlar için de verilebilmektedir.
- Teşviklerin, kamusal politikalardan farklı şekillerde ekonomiye enjekte edilmesini sağlama durumlarına ek olarak, kısa sürede sonuç alma odağında da gelişme kazanabilmektedir.

- Teşvikler genel olarak büyüme ve istihdamı sağlama gibi nitelikte olabileceği gibi bölgesel gelişme yapılarını sağlama, göç, çevre unsurları gibi sosyal amaçlara bağlı olarak da verilebilmektedir.

6. TÜRKİYE'DE TEŞVİKLERİN YETERLİLİKLERİNİN SEKTÖRLER BAZINDA İNCELENMESİ

Türkiye genelinde değerlendirildiğinde, yatırım teşvik sistemlerinde kaynakların yetersiz düzeyde olması, pek çok çalışmanın askıya alınmasına neden olmuştur. Teşvik tedbirlerinin oluşturulması sırasında kaynakların dikkate alınmasının bu açıdan önemi büyüktür. Aynı zamanda çalışma süreçlerinde kimi zaman da elde edilecek avantajlar, yine kaynak kısıtlılığından dolayı minimal düzeye indirilmiştir. Teşviklerde yönlendirme gücünün etkin bir düzeyde olmaması da sorunsallıkların yine ciddi düzeylerde artışlarına ortam hazırlamıştır. Yönlendirme faaliyetlerinin ekonomik anlamlar ile ilişkilendirilmesi, yatırım sürecinde güvensizliklere neden olabilmekte ve çalışmaların da yine aynı şekilde gerçekleştirilememesine neden olmaktadır. Bu durum, firmalar üzerinde olumsuz bir etki bırakmaktadır. Kaynaklarda söz konusu yetersizlikler, yatırımcıların teşvik sistemlerini dikkate almasını ve etkin bir özellikte çalışmalar yapmasını önlemektedir. Uzun soluklu yatırımlar bu nedenle gerçekleştirilememektedir. Türkiye'de de teşvik sistemlerinde işleyişler genelde bu şekilde bir yetersizliği ortaya koymaktadır. Bu durumun önlenmesi açısından kaynakların, bölgelerin, kalkınmanın, sektörlerin ve teşviklerin genel kapsamda değerlendirilerek çalışma süreçlerine tabi tutulması gerekmektedir (Kahrıman, 2007; Duran, 2003; Kulhan, 2001). Teşviklerin sektörler içerisindeki dağılımları konumlandırıldığında tarım, madencilik, imalat, hizmetler ve diğer sektörler şeklinde yatırım faaliyetlerinden söz edilebilmektedir.

6.1. Tarım Sektörü

Tarım sektöründe çalışmaların zarar görmesinde en önemli sorunsallık ise, üretim sürecinde meydana gelen herhangi bir istikrarsızlık, ekonominin bütününde istikrarsızlık oluşturmaktadır. Bu durum özellikle de, tarımın ekonomi içerisinde yerinin önemli olduğu ülkelerde değerlendirilmelidir. Bu durumun Türkiye açısından da dikkate alınması ve üretim sürecinde sorunların giderileceği teknolojik özellikli çalışmaların yapılması ve teşvik sistemleri oluşturulmalıdır. Teşvik politikalarında yatırımcıları teşvik edecek özelliklerin ortaya koyulması, bu yöne bağlı bir eğilimi oluşturabilmede gerekmektedir. Aynı zamanda ekonomik kaynakların da yatırımcılara, teşvik sistemlerince yine aynı şekilde sunulması önem arz etmektedir (Eşiyok, 2004).

6.2. Madencilik Sektörü

Madencilik sektörü, çıkarma, işleme ve zenginleştirme ile ilgili konuları kapsayan Türk teşvik sistemi içerisinde en az paya sahip olan sektör konumundadır. 1980-2008 dönemleri arasında madencilik sektöründe 3037 adet teşvik belgesi verilmiş ve bu belgeler çerçevesinde cari fiyatlarla 4.455.777.952 TL tutarında sabit yatırımlar ve 188.523 kişilik istihdamlar öngörülmüştür. Bu kapsamda madencilik sektörü, tüm sektörler bazında belge ve istihdam sayısı bakımından %4, yatırım tutarı çerçevesinde ise %2'lik paya sahiptir. Madencilik sektöründe verilen teşviklerin %62 dolayları çıkarım alanlarında bir yönelim etkisi oluştururken, %16'sı işleme alanında, %18'i hem işleme hem de çıkarma işine ve %3'ü de zenginleştirme dalına giden işlemler sürecinde kendisini göstermiştir. Madencilik sektöründe dağılımların bölgesel boyutları ise Ege, Marmara ve İç Anadolu'da çalışma eğilimlerini kapsamaktadır. Coğrafi bölgesel dağılımda iller ise Afyon, İstanbul, Denizli, Muğla, Bilecik, Balıkesir, Kütahya, Ankara, Sivas ve Eskişehir illerinde önemli çalışma faaliyetlerini çevrelemektedir (Yavan, 2011).

6.3. Enerji Sektörü

Ülkelerin enerji bazında değerlendirecekleri çalışmalar, gelişen ve değişen teknolojiler kapsamında çalışmaların gerçekleştirilme düzeylerinin incelenmesini gerektirmektedir. Teşvik politikalarının da enerji üzerindeki odaklılıkları, günümüzün değişen ve gelişen teknolojik sistemlerinde bu yönde bir eğilimi çevrelemelidir (Yılmaz ve Hotunluoğlu, 2017). Türk teşvik sistemi içerisinde enerji sektörünün konumlandırılması ve tarım sektörlerinde olduğu gibi en az paya sahip olan sektörler grubu içerisinde yer almaktadır. Elektrik üretimleri ile ilgili teşvik sistemleri içerisinde termik ve hidroelektrik santral üretim projelerinin genel toplam içerisindeki payı %1 olmakla birlikte, bu yönde projelere eğilimlerin son zamanlarda bir artışa ulaştığı da ifade edilebilmektedir. Barajların yapımları ve hidroelektrik santraller üretimi, elektrik sektöründe teşviklerin en önemli payını oluşturmaktadır. Bu kapsamda teşvik politikaları üzerinde odaklanma gösterilen husus, özel sektörlerin yatırımlarını artırma ve enerjide etkin projeleri geliştirme özellikleridir. Böylece sektör bazında yapılan çalışmalar önemli bir düzeye ulaşmaktadır (Yavan, 2011).

6.4. İmalat Sanayisi Sektörü

İmalat sanayisi, ekonomi içerisinde ülkenin gelişmesini ifade eden en temel gösterge konumundadır. Ülkelerin gelişmesine bağlı olarak sektörlerin ekonomi temelinde de payları değişim gösterebilmektedir. Ülkelerde temel gösterge önceki süreçlerde tarıma bağlı iken, ülkelerin gelişmesi ile beraber bu gösterge, yerini imalat sanayi sektörüne bırakmaktadır. İmalat sanayisinin genel durumu, hafif sanayiden ağır sanayiye doğru bir ilerleme süreci olarak değerlendirilmektedir (Polat, 2011). İmalat sanayisi Türkiye’de teşviklere bağlı değerlendirildiğinde Marmara bölgesinde imalat sanayisi uygulamaları önemli bir yer edinmektedir. Daha sonra ise sırasıyla Ege, İç Anadolu, Akdeniz, Güneydoğu, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgeleri gelmektedir. Yine aynı şekilde teşviklerin illere bağlı değerlendirmesi yapıldığında en çok İstanbul’a teşvik belgesinin verildiği ve daha sonra sırasıyla Bursa, İzmir, Tekirdağ, Ankara, Gaziantep, Denizli, Kocaeli, Konya ve Kahramanmaraş gelmektedir. Teşviklerde doğu illerde teşviklerin az oranda olduğu gözlemlenmektedir (Yavan, 2011).

6.5. Hizmet Sektörü

Türkiye’de de tüm ülkelerde olduğu gibi hizmetler sektörü, hızlı bir gelişme göstermiştir. Hizmet ticaretinden elde edecekleri yatırımları artırmak amacıyla yatırımların birçoğu sektörlerde bu yönde bir kayma yaşamıştır. Çünkü hizmetler sektörünün gelişme oranı, ülkelerin refah seviyelerinin ve gelişmişlik oranlarının bir göstergesi konumundadır (Özsağır ve Akın, 2012). Türkiye’de hizmet sektörleri dağılımlarının teşvik belgeleri doğrultusunda nitelikleri, en çok Marmara Bölgesi’nde ve İstanbul ilinde faaliyetleri kapsamaktadır. Coğrafi bölgelere göre sıralamaların en çoktan aza doğru ifadesi yapıldığında ise İç Anadolu, Akdeniz, Ege, Karadeniz, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgeleri gelmektedir. İllere yönelik sıralamalarından yine aynı şekilde çoktan aza doğru nitelendirilmesi sağlandığında ise Ankara, Antalya, İzmir, Muğla, Mersin, Hatay, Konya, Bursa ve Adana belirtilebilmektedir. Bu yönde teşviklerin genel çalışma etkinliklerinde doğu illere çok denk düşülmemektedir. Bu durum, gelişmişlik farklarını azaltmayı önleyen temel unsurlar arasındadır. Çalışma süreçlerinde özellikle de doğu illerde çalışmaların yapılması gerekliliği, kalkınmışlık farklarını azaltma açısından önemlidir (Yavan, 2011).

7. DENETLEME KAVRAMI

Denetim işlevsellikleri, çok eski tarihlerden günümüze kadar ulaşan bir sistem bütünlüğünü ortaya koymaktadır. İnsanların toplum halinde yaşamaları, denetimi vazgeçilmez bir unsur olarak göstermektedir. Sanayi devrimi ile beraber iktisadi ölçülerde yaşamın gelişmesi, bu yaşam içerisinde belirli bir otoritenin geliştirilmesini gerektirmektedir. Denetleme işlevsellikleri de bu açıdan, belirli ölçülerde işlem süreçlerinin gerçekleştiğini gösteren bir akıştır. Denetleme ile beraber, uygunlukların belirlenebilmekte ve aksi halde bir durumun olması sonucunda gerekli olan faaliyet bütünlükleri geliştirilmektedir. Bu nedenle denetlemelerin eksiksiz ve sürekli bir şekilde yapılmasının önemi büyüktür. Diğer yandan denetleme olmadan, örgütlerin kendi kendilerine tam görev yaptıklarını ifade etmek zordur. Bu nedenle denetleme, bir ihtiyacın göstergesidir. Denetlemenin önemi aynı zamanda, nitel ve nicel büyümenin ülke genelinde etkinliğini yansıtmasından kaynaklanmaktadır. İşlem faaliyetlerinin ve işlemlerinin, önceden belirlenen amaçlara ve kurallara uygun doğrultuda işleyişini yansıtan denetleme, örgütlerin geliştirici doğrultuda çalışmalarını belirlemeye yardımcıdır. Denetimin amaçları bu nedenle, denetimin ne için gerekli olduğu ile ilişkilidir. Denetimin, faaliyet gösteren niteliklere göre şekillendirilmesi, bu nedenle denetimin özelliklerini veren ölçümlenelerdir. Bu nedenle denetimin gerçekleştirilmesi için gereklilik arz eden etkenlerin değerlendirilmesi ve bu yönde denetlemelerin yapılması gerekmektedir (Polat, 2013; Kebeli, 2012).

8. YATIRIM TEŞVİKLERİNDE DENETLEMENİN ÖNEMİ

Liberal ekonomik sistem içerisinde, gelişmelerin ve değişmelerin sürekliliği, işlem süreçlerinin takibinin farklı şekillerde yapılmasını gerektirmektedir. Üretim faaliyetlerinin doğrudan etkilenmesi ya da kontrol edilmekten ziyade düzenleyici ve denetleyici ölçüde yaklaşımların geliştirilmesi önemlidir. Denetleme bu ölçüde, devlet müdahalelerinin etkinliklerini azaltma olanaklarını ortadan kaldırma ve bazı ekonomik plan ve programlar çerçevesinde devamlılığını sağlamaya yardımcı olmaktadır. Liberal ekonomik sistemde devletin müdahalesi çok kabul edilen bir görüş olmasa da, denetlemelerin işlem süreçlerini takibi önemlidir. Bu durumun en önemli gereklilikleri ise, üretim imkânlarında gelişme gösteren kıtlıklar, sermaye piyasasında yetersizlikler, teknoloji ve inovasyon çalışmalarında yetersizliklerdir. Bu nedenle devletin belirli alanlara müdahalesi ve bu amaçla da yeni politikalar geliştirmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Günümüz sürecinde politikaların en önemlilerinden birisi ise, şüphesiz ekonomik çerçevede uygulanan teşviklerdir (Dilek, 2016; Atamer, 2015).

Teşviklerde ve özellikle de yatırım teşviklerinde denetlemeler, yatırımları destekleyici uygulamaların takibi ile ilişkilidir. Teşviklerin geliştirilmesinde temel eğilim, bölgesel eşitsizlikleri ortadan kaldırma, teknoloji transferini sağlama, istihdam olanaklarını geliştirme, ithalat mallarının ülke içerisinde üretilmesini sağlama, katma değeri yüksek ürünleri üretme gibi etkinlikleri geliştirme amacındadır. Bu tür çalışmaların teşvikler ile sunulmak istenmesinde temel etkenler ise, bölgesel dengesizlikleri azaltma, kalkınmanın tüm bölgelerde olmasını sağlama, az gelişmiş bölgelerde istihdam olanaklarını ve bölgenin iktisadi gücünü artırma durumları ile ilişkilidir. Ancak bu akışın sistemli bir bütünlükte yürümesi, her daim denk düşülen bir unsur olmamaktadır. Teşviklerin amacına uygun doğrultuda çalışmaları kapsaması, denetleme ile beraber takibin yapılmasını gerektirmektedir. Gerekli denetlemeler ile beraber, teşviklerin amaçlarına uygun şekilde yapılıp yapılmadığı tespit edilebilmektedir. Bu açıdan denetlemeler, teşviklerde vazgeçilmez unsurlar arasındadır (Recepoğlu ve Değer, 2016; Karakurt, 2010).

9. DENETİM SONUÇLARINA BAĞLI GEREKLİ ÖNLEMLERİN ALINMASI

Teşvik denetimlerinin yapılması ve elde edilen denetim sonuçların bağlı önlemlerin alınması, teşvik politikalarının etkinliklerini artırma açısından önemlidir. Yatırım teşviklerinde de bu durumun önemi, yönetsel, bölgesel, teknolojik ve sistematik uyumluluk arasındaki ilişkinin kurulması açısından gerekmektedir. Ancak teşviklerde denetimin sağlanması çeşitli güçlükleri taşımaktadır. Bu açıdan denetlemelerin tam bir etkileşimle takip edilmesi ve sonuçlarının da yine aynı şekilde tespit edilebilmesi açısından, gerekli düzeyde istatistiksel veri tabanının oluşturulması gerekmektedir. Aksi halde denetimsel işlevselliklerden başarılı sonuçlar alınamamaktadır. Bu nedenle denetimlere bağlı değerlendirmeler, öncelikli olarak denetsel sürecinin takibinin iyi yapılması ile ilişkilidir. Denetleme sürecinde, gerekli önlemlere bağlı ilişkilerin yatırım teşviklerinde kapsamlı şekilde çalışmaları desteklemesi de bu işlevselliğindedir. Buna göre denetim sonuçlarına bağlı önlemlerin gruplandırılması ve serbest bölgelere, teknoloji geliştirme bölgelerine, ihracat teşvik önlemlerine, Ar-Ge çalışmalarına göre, vergi indirimlerine bağlı nitelendirmesi sağlanabilmektedir. İfade edilen unsurlar, bir örneklem üzerindedir. Bu durum teşviklerin genel kapsamına göre değişme gösterebilmektedir. Bu nedenle denetim sonuçlarına göre tedbir alıcı önlemler, teşvik sistemlerinin genel etkinliğine göre belirlenmelidir (Tatar Candan ve Yurdadoğ, 2017; Dürüs, 2005).

10. DENETİM STARTEJİLERİNDE BAĞIMSIZ KURULUŞLARIN ÖNEMİ

Bağımsız denetim uygulamalarına yönelik çalışmalar, gelişmiş ülkelerde olduğu kadar gelişmekte olan ülkeler açısından da önemlidir. Türkiye genelinde bağımsız kuruluşların gelişmesinde en önemli unsurlardan birisi, ekonomik piyasalarda çeşitli faaliyetler gösteren banka ve diğer mali kuruluşlarına yönelik isteklerdir. Bu nedenle bağımsız kuruluşların denetleme işlemlerini yerine getirmesi amacıyla, çeşitli kurumlar geliştirilmiştir. Denetim stratejileri içerisinde bağımsız kuruluşların önemi, denetlemenin etkinliğini artırmada önemli bir yer tutmaktadır. Bağımsız denetim şirketlerince gerçekleştirilen bu denetlemeler, özellikle de yatırım odaklı çalışmalarda önem taşımaktadır. Buna göre gerekli ölçülerde denetlemelerin yapılarak uygunlukların belirlenmesi, bu denetleme özelliklerine göre farklı bir faaliyet özelliğinin oluşturulmasını sağlamaktadır. Örneğin yatırımlarda gerekli ifadelerin uygunluklarının tespit edilmesi, bağımsız kuruluşların iyi ölçüde çalışmaları desteklemesini ortaya koymaktadır. Bu şekilde yatırım yapılacak bölgeye özgü bilgi ve belgelerin doğruluğunun belirlenmesi sağlanabilecektir. Buna göre gerekli tecrübeleri kapsayan bağımsız denetçilerin varlığı, daha etkin çalışmaların yapılmasında yardımcıdır. Bağımsız denetçilerin önemi, genel amaçlarına göre kabul edilen bir fonksiyondur (Erçişek, 2016).

11. YATIRIM TEŞVİKLERİNDE BAĞIMSIZ KURULUŞLARIN DENETİMDE NİTELİKSEL OLARAK ETKİSİ

Bağımsız denetim uygulamalarının önemi, yadsınamaz bir gerçekliktir. Bu önemin en belirgin özelliği ise, yatırım teşviklerince benimsenen uygulamalar bütünlüğüdür. Bağımsız kuruluşların önemini artırma amacıyla 1 Ocak 2014 tarihinde alınan kararlar, daha etkin bağımsız kuruluşları desteklemek açısından önemlidir. Bu tarihte alınan kararlar doğrultusunda, denetlenecek şirket ya da denetleyen şirket, eğer %20 oranında ortak bir paya sahipse bağımsız bir denetçi olarak kabul edilmemektedir. Buna göre denetleme görevinin bağımsız kavramına bağlı şekillendirilmesi, denetlenecek birimin içerisinde yer almayan kişi ya da kurumlarca yapılmaktadır. Diğer yandan, elde edeceği paya yönelik denetleme kriteri de verilmiştir. Denetleme ve danışmanlık faaliyetlerini gerçekleştiren kişinin bu işten elde edeceği oran da önemlidir. Bu kapsamda dikkate alındığın bağımsız kuruluşlarınca denetleme çalışmaları, etkin bir denetimi

destekleyecek ölçüdedir. Bu denetlemenin yatırım teşviklerinde genel etkinlikleri ise, yatırım kesinliğini belirleme ve dolandırıcılığı önleme temellidir (Demirtaş Aydoğan, 2017; Erçiçek, 2016).

11.1. Teşvik Doğrultusunda Yatırım Kesinliğinin Belirlenmesi

Yatırımcılar, kreditorler gibi finansal tablo kullanıcılarının tamamı, yapacakları yatırımlarda kesinlikle güvenilir bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar. Yatırımcıların güvenlerinin, bilgilere yönelik tam ve yerinde olması sonucunda, işletmeye fon akışları sağlanabilmekte ve işletmelerin devamlılıkları söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle güvenli bilginin elde edilebileceği denetleme kuruluşlarının olmasının önemi büyüktür. Bu denetleme kuruluşlarından bağımsız deneticiler ise, gerekli çalışmalarını yerinde denetim işlemleri ile uygulayarak uygun kararları yöneltmektedir. Bu kapsamda yatırımlarda etkin bir fon akışı elde edebilmektedirler. Bağımsız kuruluşların gerçekleştirmiş olduğu çalışmaların en önemli özelliği, söz konusu ifade edilen unsurlar ile yapılacak çalışmadan elde edilecek kâr ya da memnuniyet ilişkisidir. Bu yönde belirtilen bilgilerin güvenilirliğine bağlı olarak çalışmaların yapılması sağlanmakta ve yeterli oranda verim alınabilmektedir (Cengiz, Dinç ve Güngör, 2017).

Bağımsız denetimlerde kalite, söz konusu araştırmalar sonucunda elde edilen performanstır. Teşvik politikalarına bağlı gerçekleştirilebilecek çalışmalar, denetçinin kararına bağlı faaliyetlerin uygulanmasını sağlayabilmektedir. Bu durum, teşviklerin özelliklerinin doğruluğunu teyit etme ve özellikle de finansal performansı artırma açısından önemlidir. Denetimin yalnızca yatırımcılar üzerinde konumlanan koruyucu özelliğini azaltma ve yatırıma bağlı güven oluşturma çalışmaları, denetleme faaliyetlerinde etkin çalışmaların yapılmasına yardımcıdır. Bu durum teşviklerin amaçlarına, kapsamına ve veriliş aşamalarına göre etkisini gösteren uygulamalardır. Yapılan teşviklerin tamamında güven duygusunun oluşturulabilmesi, söz konusu teşviklerin etkinlikleridir. Teşviklerin yatırım çerçevesinde kesinliğini ortaya koyma çalışmaları, bu durumun önemli bir uygulamada olmasına yardımcıdır. Bu nedenle bağımsız deneticilerin olması, yatırıma karar verme etkinliğini de değiştirmektedir (Cengiz, Dinç ve Güngör, 2017; Topal, 2006).

11.2. Yatırıma İlişkin Dolandırıcılık Unsurlarının Engellenmesi

Dolandırıcılığın yatırımlara yönelik etkinliği, finansal tablolara bağlı gösterimlerde problemlerin kendisini ortaya koymasıdır. Hileli bir yaklaşım etkinliği, dolandırıcılığın temelini oluşturmaktadır. Hilenin oluşturulması yalnızca bir menfaat ile ilişkili durumla sınırlı kalmayıp belirli bir yükümlülükten kaçmaya bağlı da geliştirilebilmektedir. Buna göre varlıkların kötüye kullanımları ya da söz konusu faaliyetlerde hileli faaliyetlerin benimsenmesi uygulamaları, çalışma süreçlerinde sorunlara neden olmaktadır. Yatırıma yönelik dolandırıcılık faaliyetleri ise, ülke genelinde ekonomiyi mali zarara uğratan uygulama bütünlüklerini çevrelemektedir. Dolandırıcılık Türkiye’de olduğu gibi İngiltere gibi gelişmiş çok sayıda ülkede de, denk düşülen bir durumdur. Bu nedenle özellikle de kamu kurumlarında rastlanılan riskleri azaltma eğilimli çalışmalar yapılmaktadır. Bu faaliyetler özellikle de yatırım teşvikleri çerçevesinde değerlendirildiğinde, ülkelerin gelişmesine etki gösterecek uygulamaların yapılması önemlidir. Bağımsız denetçilerin varlıkları da bu yönde önemli bir etkinlik kazandırabilmektedir. Ülkelerin söz konusu teşviklerinin yeterli ve etkin düzeyde olduğu değerlendirmesi de, yapılan çalışmaların faaliyetlerini geliştirme amacıyla önemli bir etki oluşturmaktadır. Bu nedenle söz konusu çalışmalarda, yatırıma yönelik dolandırıcılıkların önüne geçilmesinde bağımsız denetçilerden yeterli oranda yararlanılması önemlidir. Söz konusu faaliyetlerde yapılan nakit yardımlarının, ülke genelinde kazanç oluşturacak faaliyetlerini desteklemesi açısından önem taşımaktadır (Fido, 2016; Oğuz, 2015).

12. SONUÇ

Teşvik sistemleri ve politikaları, ülkelerin kalkınmasına yardımcı olan uygulamalar bütünlüğünü çevrelemektedir. Buna göre oluşturulacak teşviklerin genel kapsamı, çalışmaların ve faaliyet alanlarının hangi yönlerde şekillenebileceğinin bilinmesini gerektirmektedir. Söz konusu teşviklere yönelik yatırımların ise etkinlikleri önem arz etmektedir. Buna göre teşviklerin sunulmasında gerekli analizlerin ve bu doğrultuda da çalışmaların yapılması önemlidir. Gerekli doğrultuda teşvik sistemlerini kapsayıcı ölçüde yatırımlara destek olunması gerekmektedir. Diğer yandan bu durum, bazı teşvik uygulamalarında daha önemli bir yere ulaşmaktadır. Örnek üzerinden ifade etmek gerekirse, nakdi teşviklerde devletin doğrudan bir para akışını sağlaması, söz konusu yatırımın özelliklerini bilmeyi gerektirmektedir. Diğer yandan yatırımcıların da teşviklerden elde edeceği fon akışlarının özellikleri ve nitelikleri, önemli birer unsurlar olabilmektedir.

Teşviklerin uygulama sürecinde genel değerlendirmelerin yapılması önem taşımaktadır. Buna göre teşviklerin uygunluğunun belirlenmesi, hem firmalar hem de devlet odağında önemlidir. Bu yönde yapılan çalışmalarda, yatırımların yeterliliklerinin teyit edilmesi gerekmektedir. Buna göre teşvik politikaları ile denetim politikaları arasında anlamlı bir ilişki olmalıdır. Denetsel süreçte gerçekleştirilen çalışmalar, devletin söz konusu çalışma süreçlerini irdelemesi ile ilişkilidir. Teşviklerin yatırıma sağlayacağı yararların denetlenmesi ve uygunluğunun belirlenmesi, söz konusu teşviklerden hem ülke genelinde hem de yatırımcı odağında önemli bir profili ortaya koymaktadır. Ancak bu denetlemelerin ilk süreçlerde gerçekleştirilmesi, diğer bir deyişle yatırım yapılmadan önce gerçekleştirilmesi, söz konusu teşvik yatırımının etkinliğini tespit etmeyi gerektirmektedir. Diğer yandan hazırlanan teşvik politikalarına uygun şekilde çalışmaların yapıldığı kontrolü de önemlidir.

Yerinde yönetim etkinliklerinin, bağımsız kuruluşlarca denetlemede de fazlaca olması, denetlemelerin hem farklı bir kurumun yardımları ile takip etme hem de daha profesyonel bir düzlemde yapılan denetlemelerden dolayı önemlidir. Bu ölçüler ise özellikle de dolandırıcılığın önüne geçme ve yatırımcılara gerekli güveni verme ile ilişkilidir. Bu nedenle yatırım teşviklerinde söz konusu çalışmaların yapılması ve denetleme sürecinde bağımsız deneticiler ile beraber çalışmaları takip etme durumları önemli birer faaliyetlerdir.

KAYNAKÇA

- Aşkoğlu, R. (1995). “Yatırım ve Proje Değerlendirme”, Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi Yayınları*
- Atamer, M. (2015). “Türkiye’de Yatırım Teşvik Sisteminin Yatırımlar Üzerine Etkisi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aykın, H. (2006). “Uluslararası Ampirik Çalışmalar Işığında Vergi Teşviklerinin Etkinliği”, *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 160, ss. 1-5.
- Cengiz, S., Dinç, Y. ve Güngör, S. (2017). “Bağımsız Denetim Kalitesinin Finansal Performans Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Borsa İstanbul’da Bir Uygulama”, *Mehmet Akif Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 19, ss. 171-197.
- Çatal, M.F. (2010). “Devlet Teşvikleri ve Erzurum’da Tarihsel Bir Uygulama Örneği”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 4, ss. 289-296.
- Çiloğlu, İ. (1997). “Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi”, *Hazine Dergisi*, Sayı: 8, ss. 1-15.
- Demirtaş Aydoğan, S. (2017). “Türkiye’de Bağımsız Denetimin Yeni Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Sayı: 16, ss. 771-785.
- Dilek, S. (2016). “Oyun Teorisi Eşliğinde Sanayi Ekonomisi”, Ankara: *Seçkin Yayıncılık*.
- Duran, M. (2003). “Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları”, Ankara: *Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomi Araştırmalar Genel Müdürlüğü*.
- Duran, M. (1998). “Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikaları (1968-1998)”, Ankara: *Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomi Araştırmalar Genel Müdürlüğü*.
- Dürüs, İ. (2005). “Türkiye’de Vergi Teşvik Önlemleri, Mahiyeti ve Etkinliği”, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erçiçek, M. (2016). “Türkiye’de Denetimin Gelişimi ve Yeni Gelişmeler Işığında Denetimin Dönen Varlıklara Etkisi ve Bir Uygulama”, *Yüksek Lisans Tezi*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Eşiyok, B.A. (2004). “Kalkınma Sürecinde Tarım Sektörünün Ekonomideki Yeri, Yapısı ve Gelişme Dinamikleri (1923-2004)”, Ankara: *Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Matbaası*.
- Fido, E.M. (2016). “Finansal Tablolarda Hile Denetimi ve Hileyi Önlemeye Yönelik Denetim Teknikleri: Türkiye ve AB Uygulamalarının Karşılaştırılması”, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Gedik, T., Akyüz, K.C. ve Akyüz, İ. (2005). “Yatırım Projelerinin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi (İç Kârlılık Oranı ve Net Bugünkü Değer Yöntemlerinin İncelenmesi)”, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 7, ss. 51-61.

- Gülmez, M. ve Noyan Yalman, İ. (2010). “Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 2, ss. 235-257.
- Kahraman, M. (2011). “Hukuk Devletine Katkıları Bakımından Kamu Denetçiliği”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 16, ss. 355-373.
- Kahrıman, H. (2007). “Doğrudan Yabancı Yatırımlara Yönelik Teşvik Rekabeti, Vergisel Teşvikler ve Teşviklerin Etkinliği”, *YASED Uluslararası Yatırımcılar Derneği*, Haziran, ss. 59-113.
- Karakurt, A. (2010). “Küresel Kriz Ortamında Yatırım Teşvikleri”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 65, Sayı: 2, ss. 143-164.
- Karlık, R. (1996). “Uluslararası Ekonomi”, İstanbul: *Beta Yayınları*.
- Kebeli, A. (2012). “Kamu İç Denetiminde Kurumsal Performans Denetimi”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Projesi*, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdare Enstitüsü, Ankara.
- Kulhan, E. (2001). “Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Kalkınma Öncelikli Yörelere Sağlanan Diğer Destekler”, Ankara: *Devlet Planlama Teşkilatı-Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Yayınları*.
- Leblebici, F. (2002). “Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyeti ve Ekonomik Göstergeleri Mukayesesi”, Ankara: *Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları*.
- Oğuz, O. (2015). “Bağımsız Denetimde Kalite Kontrol Standardının Uygulama Aşamaları”, *Yüksek Lisans Tezi*, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öğüt, M.U. ve Barbaros, R.F. (2003). “Regional Development Inequalities in Turkey: An Assesment on the Distribution of Investment Incentives”, *ODTÜ Ekonomi Kongresi-VII*.
- Özdaş, Y. (2009). “Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvikleri ve Diyarbakır Bölgesinde Bir Araştırma”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özsağır, A. ve Akın, A. (2012). “Hizmetler Sektörü İçinde Hizmet Ticaretinin Yeri ve Karşılaştırmalı Bir Analizi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 41, ss. 311-331.
- Polat, P. (2013). “Denetim Kavramı ve Denetim Anlayışındaki Gelişmeler”, *Denetim*, Sayı: 12, ss. 56-62.
- Recepoğlu, M. ve Değer, M.K. (2016). “Türkiye’de Bölgesel Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Düzey 2 Bölgeleri Üzerine Panel Veri Analizleri (2004-2011)”, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 14, ss. 6-21.
- Serdengeçti, T. (2000). “Teşviklerin Genel Bir Değerlendirmesi”, Ankara: *Türkiye Ekonomi Kurumu*.
- Sevinç, H., Emsen, Ö.S. ve Bozkurt, E. (2016). “Yatırım Teşvik Politikalarının Bölgesel Belirleyicilerine Yönelik Bir Analiz: Türkiye Örneği”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, ss. 525-556.
- Tatar Candan, G. ve Yurdadoğ, V. (2017). “Türkiye’de Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Politikaları”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 27, ss. 154-177.
- Topal, M.H. (2006). “Uluslararası Kuruluşların Teşviklere Bakışı ve Türk Teşvik Sisteminin Bu Çerçeve Analizi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Türkkan, E. (2001). “Rekabet Teorisi ve Endüstri İktisadı”, Ankara: Kitabevi Yayınları.
- Yavan, N. (2011). “Teşviklerin Sektörel ve Bölgesel Analizi: Türkiye Örneği”, Ankara: Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Yayınları.
- Yavuz, A. (2010). “Bir Maliye Politikası Aracı Olarak Yatırım Teşviklerinin Rekabet Koşulları Altında Özel Kesim Yatırımları ve İstihdam Üzerine Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, ss. 83-101.
- Yayar, R. ve Demir, Y. (2012). “Bölgesel Kalkınma ve Yatırım Teşvikleri: Tokat İlinde Bir Uygulama”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 39, ss. 119-146.